

پا به پای خورشید

ویژه ولادت امام حسن عسکری (ع)
سید حسین ذاکرزاده

بنی عباس داشتند، این بود که بنی امیه دشمنی خویش را با فرزندان و یاران حقیقی پیامبر اکرم (ص) آشکارا نشان می دادند، ولی بنی عباس می کوشیدند برای حفظ قدرت، این دشمنی را کتمان کنند و سبب تحریک طرفداران اهل بیت (ع) و مردم حق پرست نشوند. اگرچه در دوران خلافت بنی عباس، شیعیان در مقایسه با دیگر مذاهب در اقلیت بودند، ولی گستره فرهنگ تشیع سبب شده بود، شیعیان هر چند اندک، در هر منطقه ای حضور داشته باشند و حقایق دین و تاریخ را به گوش دیگر مسلمانان برسانند و این خود، تهدیدی جدی برای حکومت بود.

با بررسی زندگی امامان معصومی که در دوران خلافت بنی عباس می زیستند، درمی یابیم که همگی به گونه ای مرموز، با سم به شهادت رسیدند. پس از شهادت نیز خلفا می کوشیدند آنان را به عنوان فرزندان پیامبر (ص) تکریم کنند و برای آنها عزای عمومی برپا سازند و با ظاهرسازی ها، خود را از اتهام جنایت میرزا گردانند. با وجود این رفتار، نه تنها فشار و خفقانی که اهل بیت (ع)

برخلاف آنچه ادعا می شد و خلفای بنی عباس می کوشیدند با حيله گری و تظاهر، آن را به مردم بقبولانند، هیچ گاه این خلفا نخواستند حقی از علویان و شیعیان به ویژه اهل بیت (ع) به آنها بازگردانده شود. افزون بر آن، فشاری که از طرف حکومت بر اهل بیت (ع) و شیعیانشان وارد می شد، اگر بیش از زمان بنی امیه نبود، کمتر به نظر نمی رسید. شاید تنها تفاوتی که بنی امیه با

و علویان را در بر گرفته بود، کم نمی‌شد، بلکه بیشتر نیز می‌شد.

راهکاری که خلفای عباسی برای دور کردن مردم حجاز به عنوان نخستین مسلمانان، از ائمه (ع) به کار گرفته بودند، فاصله انداختن میان مردم و ائمه بود و این راهکار به بهانه‌های گوناگونی درباره هر امام اجرا می‌شد. از این رو، پس از حضرت امام جعفر صادق (ع) هیچ امامی در سرزمین حجاز به خاک سپرده نشد و همگی در تبعید و به دور از وطن خویش به شهادت رسیدند.

شاید بتوان گفت در میان امامانی که در زمان خلفای بنی عباس می‌زیسته‌اند، سه امام بزرگوار: امام محمدتقی، امام علی نقی و امام حسن عسکری (ع) سخت‌ترین دوران را سپری کرده‌اند. گواه این مدعی سنن شریف این سه امام مظلوم و بزرگوار است که روی هم به ۹۲ سال می‌رسد. امام جواد (ع) ۲۵ سال، امام هادی (ع) ۴۱ سال و امام حسن عسکری (ع) ۲۸ سال عمر کرده‌اند. به فرموده حضرت امام حسن عسکری (ع) نیز سخت‌ترین دوران را آن حضرت داشته است، چنانکه فرموده: «در میان پدرانم، هیچ‌یک چون من، گرفتار شک و تردید در میان شیعیان درباره امامت نشده است»^۱.

حکومت عباسی، به دو دلیل بر امام حسن عسکری (ع) فشار وارد می‌کرد. دلیل اول، موقعیت ویژه شیعه به ویژه در منطقه عراق بود که هراس دستگاه خلافت را برانگیخت. از این رو، خلفای عباسی می‌کوشیدند با زندانی کردن امامان و کنترل محسوس یا نامحسوس آنان، از قیام ناگهانی علویان به رهبری آنها جلوگیری کنند.

دلیل دیگر، اخبار متواتری بود که درباره وجود مقدس امام عصر (ع) وارد شده بود. در این اخبار صحیح که همه به آن دسترسی داشتند، بیان شده بود که مصلح از نسل امام حسن عسکری (ع) است و پایه و اساس ستم و بیدادگری را برخواهد چید و با زورگویان به مقابله خواهد پرداخت. از این رو، حکومت عباسی می‌کوشید با فشار، اختناق و کنترل امام و خانواده‌اش، از تولد این فرزند جلوگیری کند. با این حال، شیوه برخورد امام (ع) با چنین اوضاعی نشان می‌دهد هیچ چیز و هیچ کس نمی‌تواند امام و رهبر معنوی جامعه را که از سوی خداوند منسوب شده است، از وظیفه الهی‌اش باز دارد. آن حضرت با برنامه‌ای دقیق، به فعالیت خود مشغول بود. این فعالیت‌ها را می‌توان در هفت بخش بررسی کرد:

۱. کوشش‌های علمی امام حسن عسکری (ع) با وجود فشار و کنترل همه جانبه حکومت: امام توانست شاگردان ممتازی را تربیت کند. شیخ طوسی (ره) تعداد شاگردان آن حضرت را بیش از صد نفر ثبت کرده است که در میان آنها چهره‌هایی مانند احمد بن اسحاق قمی، ابوهاشم داوود بن قاسم جعفری، عبدالله بن جعفر حمیری، ابوعمیر عثمان بن سعید، علی بن جعفر و محمد بن حسن صفار»

به چشم می‌خورند.^۲

۲. ایجاد شبکه ارتباطی با شیعیان از طریق نصب نمایندگان و نامه‌نگاری با آنان و مردم و فرستادن پیک. ۳. فعالیت‌های سیاسی پنهانی: برای مثال، عثمان بن سعید که از مهم‌ترین یاران امام بود، زیر پوشش روغن فروشی فعالیت می‌کرد یا اینکه امام برخی نامه‌ها را در چوب و وسایلی مانند آن جاسازی می‌کرد و برای نمایندگان می‌فرستاد.

۴. حمایت مالی از شیعیان: این اقدام مانع از آن می‌شد که شیعیان زیر فشار مالی، جذب حکومت ستمگر عباسی شوند.

۵. تقویت و توجیه سیاسی رجال و عناصر مهم شیعه: برای مثال، آن حضرت در نامه‌ای که به علی بن حسین بن بابویه قمی (ره) نوشته است، از چنین تعبیری استفاده کرده: «ای بزرگمرد و مورد اعتماد و فقیه من! صبر کن و شیعیان مرا به صبر فرمان بده! زمین از آن خداست و هر کسی از بندگانش را که بخواهد، وارث آن قرار می‌دهد. فرجام نیکو تنها از آن پرهیزکاران است. سلام و رحمت خدا و برکات او بر تو و بر همه شیعیان باد!»^۳

۶. استفاده گسترده از آگاهی غیبی؛ به گونه‌ای که به گفته برخی بزرگان، ۳۹۱ مورد کرامت از آن حضرت در کتاب‌های گوناگون به ثبت رسیده است.

۷. آماده‌سازی شیعیان برای دوران غیبت: یکی از این کارها مسئله نامه‌نگاری و استفاده از وکیل حتی در زمان امام هادی (ع) است که خود موجب کمتر شدن رابطه و تماس ظاهری امام با مردم می‌شد. این کار در زمان امام عسکری (ع) بیشتر شد تا آمادگی مردم برای پذیرفتن و درک غیبت بیشتر شود. از این رو، امام حسن عسکری (ع)، امام زمان (ع) را به کمتر کسی نشان می‌داد، ولی همواره از تولد ایشان و حضورشان صحبت می‌کرد. آنچه بیان شد گوشه‌هایی از فعالیت‌های امام حسن عسکری (ع) برای مقابله با اوضاعی بود که با آن رو به رو بود. از این رو، دشمنان، این نور الهی را تاب نیاوردند و آن حضرت در سنین جوانی؛ یعنی ۲۸ سالگی با سم مسموم شد و به شهادت رسید و در سامرا نیز به خاک سپرده شد.

پی‌نوشت‌ها:

* هشتم ربیع الثانی یادآور میلاد خجسته یازدهمین امام از سلسله امامان شیعه است. امام بزرگواری که در سخت‌ترین دوران امامت شیعه می‌زیست و بیش از نیمی از دوران کوتاه عمر شریفش را در حصر خلفای ستمگر عباسی گذراند، ولی با این وجود توانست آخرین بازمانده از نسل حجت‌های الهی را از هر گونه آسیب در امان بدارد و شیعیان را برای ورود به دوران سخت غیبت آماده سازد.

۱. ترجمه تحف العقول، ص ۵۷۹؛ به نقل از: محمد محمدی اشتهاردی، سیره چهارده معصوم، ص ۹۱۴.

۲. سیره پیشوایان، ص ۶۲۷؛ برگرفته از رجال شیخ طوسی، ص ۴۲۷ به بعد.

۳. ابن شهر آشوب، مناقب آل ابی طالب، ج ۴، ص ۴۲۵.